

Dansk i Grønland

Fra læseplan til virkelighed

Karen Tommerup Jensen

Lærereksamen 1967. Lærer i Danmark 1967-79.
Lærer i Grønland fra 1979.
Kultur- og undervisningsdirektoratets konsulent for fremmedsprogsundervisning i Grønland fra 1996.

Der er blevet undervist i dansk i Grønland i snart 100 år. Hvordan er så danskfagets situation i den grønlandske folkeskole i dag?

Den grønlandske folkeskole har en 9-årig grundskole, hvor 1. klasse svarer til børnehaveklassen i Danmark. Efter 9. klasse er der en 2-årig fortsættelseskole (10. og 11. klasse), som er kursusdelt, og som afsluttes med obligatoriske prøver på to niveauer, svarende til 9. og 10. klasse i Danmark. Derudover er der en 1-årig kursus-skole (12. klasse), hvor det er muligt for eleverne at forbedre deres standpunkt og prøve-karakterer. Efter folkeskolen kan eleverne bl.a. fortsætte i gymnasiale uddannelser og på erhvervsskoler.

Dansk er første fremmedsprog. Det er obligatorisk fra 4. til 11. klassetrin, og

det kan tillige indføres på 2. og 3. klassetrin. På 12. klassetrin skal faget tilbydes. På 10. og 11. klassetrin tilrettelægges undervisningens to linier med forskelligt indhold: almen linie og udvidet linie. På 12. klassetrin gives undervisningen på to niveauer af forskelligt indhold og med forskelligt ugentligt timetal afpasset efter elevernes forudsætninger og behov (cf. Forordning om folkeskolen §§ 6, 7 og 8).

Dansk er således formelt defineret som et fremmedsprog, men elevernes dansk-kundskaber i skolen spænder reelt fra modersmålsbrug eller total dobbeltsprogethed til absolut ukendskab til det mest almindelige danske ordforråd. Dette medfører selvfølgelig at den daglige undervisning tit er meget problemfyldt.

Læseplan m.v. for dansk i Grønland

Først skal vi se på de formelle bestemmelser for dansk i den grønlandske folkeskole:

I Hjemmestyrets Bekendtgørelse nr. 22 af 28. juni 1991 står der:

„Formålet med undervisningen er, at eleverne tilegner sig færdighed i at forstå talt og skrevet dansk samt i at udtrykke sig på sproget i tale og skrift.

Stk. 2. Undervisningen skal øge elevernes muligheder for selvstændigt at orientere sig om levevilkår og kulturforhold i Danmark og den øvrige verden og for at udnytte sproget i uddannelsesøjemed.

Stk. 3. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne bevarer lysten til at bruge sproget, og at de får interesse for at dygtiggøre sig yderligere heri.“

I den vejledende læseplan af juni 1992 står der:

„Generelle bemærkninger.
Danskfagets rolle som første fremmedsprog indebærer, at sproget for den enkelte elev skal kunne fungere som et redskab i opsøgning af information og i formidling af egne synspunkter og interesser.

De centrale begreber ved planlægning af undervisningen er derfor udvikling af elevernes forståelse af sproget gennem samtale og arbejde med tekster og udvikling af deres fortrolighed med at give udtryk for egne iagttagelser, holdninger og vurderinger gennem det fremmede sprog.

Sideløbende udvikles elevernes færdighed i at tilegne sig et fremmedsprog - at arbejde med indlæringen af ord, strukturering af udsagn og alsidig, målrettet brug af både det talte og skrevne sprog i forbindelse med arbejdet med forskellige emner og temaer og i forskelligartet social sammenhæng.

Det tilsigtes gennem undervisningen at udvikle elevernes bevidsthed om den opgave, det er at lære sprog, samt om deres ansvar for dette arbejde. I den forbindelse tilstræbes det, at eleverne vænner sig til at arbejde med og bruge sproget også uden for den egentlige undervisning, og at de bliver opmærksomme på de muligheder, omgivelserne giver, for at benytte sproget som et meddelelsesmiddel og et redskab i opsøgning af informationer i hverdagen.“

Virkeligheden for danskfaget i dag

Grønland er et stort land med en lille befolkning, som bor meget spredt og under meget forskellige vilkår, ikke mindst hvad angår undervisning. Der er således stor forskel på at bo i hovedstaden, Nuuk med 12.000 indbyggere, hvoraf de 25 % er danskere, og at bo i en bygd med 200 mennesker, hvor der måske ikke er en eneste dansker.

For mange elever er sproget dansk kun noget de møder i skolen, og ikke noget, der er en naturlig del af deres hverdag, selvom der i TV hver dag sendes udsendelser fra både DR og TV2.

Til trods for at der de senere år er sket en ændring i både elevens og lærers

holdning til dansk i mere positiv retning, har faget ikke samme status og omfattes ikke med samme interesse som faget engelsk (som starter i 7. klasse, svarende til dansk 6. klasse). En del elever har erfaringer med dansk som det magtsprog de danske lærere bruger i skolen, hvor det i en konfliktsituation er eleven/barnet som må prøve at klare sig på et fremmed sprog, hvorimod læreren/den voksne kan bruge sit modersmål. Det er et fåtal af de danske lærere, der kan så meget grønlandsk, at de kan tale med eleverne.

Elevernes standpunkter i dansk ved folkeskolens afsluttende prøver efter 11. klasse er meget forskellige. Nogle har fuldstændig eller næsten modersmålskompetence, mens andre bogstavelig talt ikke kan sætte to ord sammen. Disse grupper kan sagtens have deltaget i den samme undervisning i de første 9 år af deres skolegang. Elevernes udbytte af undervisningen er meget afhængig af elevens selvopfattelse og af traditioner i familien.

Lærerne

Der er mange grønlandske lærere, som er særdeles dygtige til dansk, og som kunne være udmærkede undervisere i faget dansk. Lærermanglen medfører imidlertid, at de allerfleste grønlandske lærere bliver tvunget til at undervise i grønlandsk og orienteringsfag (kristendom) og måske ikke engang kan få lov til at undervise i deres liniefag fra seminariet. Af disse grunde underviser næsten alle danske lærere i dansk, uanset deres forudsætninger, og det er ikke nogen nem situation, hvis man har været

fysik- eller billedkunstlærer i Danmark, pludselig at skulle undervise i sprog - oven i købet over for elever hvis sprog man ikke forstår.

Det er muligvis én af grundene til de mange dårlige resultater ved de afsluttende prøver. De danske lærere er ikke alle uddannet som sproglærere, men som alt muligt andet. Derfor griber de let til at undervise, som de selv er blevet undervist. Men det var jo dansk modersmålsundervisning, og det var forresten også for en del år siden.

Derfor er der implicit en tradition hos både lærere og elever for, at „dansk“ er noget med at læse højt - pænt - næsten uanset indhold. „Dansk“ er noget med „diktat“, for det er også vigtigt at kunne stave korrekt. Det er nemt som lærer at vænne sig til at være tilfreds, hvis eleverne med mimik eller enkeltord tilkendegiver, at de har forstået et eller andet.

Undervisningen i de ældste klasser bliver ofte meget præget af litteraturundervisning, hvor f.eks. brugen af skemaer til tekstanalyse, hentet fra modersmålsundervisningen, har en fremtrædende plads. Det er forståeligt, at dette sker, fordi der i de fleste klasser er elever, som kan forstå og bruge disse hjælpemidler. Men samtidig er der alt for mange elever, som aldrig er blevet undervist i basale sproglige færdigheder som f.eks. selvstændigt at konstruere en dansk sætning, kende forskel på nutid og datid eller anvende kommunikationsstrategier.

Yderligere et problem er den store udskiftning af lærere. Det er meget almin-

deligt at danske lærere bliver i Grønland i 3 år, og det giver jo elever i et 11-årigt skoleforløb „chancen“ for at opleve mange forskellige mennesker og metoder. En kontinuerlig undervisning med en lærer og en fastlagt sproglig progression er desværre undtagelsen og ikke reglen.

Materialer og undervisningsmetoder

Lærerne får ikke megen hjælp fra undervisningsmaterialerne. Der er endnu ikke udviklet et moderne færdigt system til undervisning i dansk som fremmedsprog i Grønland. De materialer, som bruges i Danmark til andetsprogsundervisningen, kan ikke umiddelbart anvendes, fordi de først og fremmest skal medvirke til at integrere eleverne i det danske samfund.

Der indkøbes meget dansk undervisningsmateriale, som er beregnet til modersmålsundervisning og meget materiale til specialundervisning, dvs. først og fremmest til læseundervisning. Eleverne sidder flittigt og skriver sidevis af stavetræning, læseøvelser osv. uden at sige noget som helst på dansk. Og alle - både elever og lærere - synes at de lærer noget.

Det er først, når eleverne skal være aktive sprogbrugere, skriftligt eller mundtligt, at det viser sig, at alt for mange elever faktisk ikke har lært at udtrykke sig. Mange elever har en nydelig mekanisk oplæsning, men forstår stort set ikke, hvad de læser.

Forholdet til modersmålsundervisningen

Eleverne kan som regel ikke overføre færdigheder fra grønlandskundervisningen. På grønlandsk findes der ikke en egentlig faglitteratur eller opslagsværker og kun en meget sparsom presse. Derfor kender eleverne ikke disse teksttyper fra modersmålsundervisningen.

Mange grønlandske lærere har følt, at det grønlandske sprog i en årrække har været hårdt trængt af dansk teknisk og administrativt sprog. For at skabe en modvægt til dette, har grønlandske undervisere ofte søgt at beskæftige sig med skønlitterære tekster, der tager udgangspunkt i den gamle fangerkultur. Undervisningen har først og fremmest været konserverende og arbejdet med reproduktive færdigheder.

Hvis man ser på resultaterne fra de sidste års afgangsprøver fra den grønlandske folkeskole, er der selvfølgelig mange elever, som er dygtige til dansk. Men alt for mange har ikke haft mulighed for at blive aktive sprogbrugere, fordi al for megen danskundervisning baserer sig på forældede modersmåls-traditioner og ikke på moderne fremmedsprogspædagogik.

Virkeligheden for danskfaget i Grønland har således uendelig svært ved at leve op til hvad der foreskrives i formålsformulering og læseplan.